

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету історії та
міжнародних відносин
/Віталій АНДРЕЙКО/

«30» червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ УКРАЇНИ

Рівень вищої освіти
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Статус дисципліни
Мова навчання

перший (бакалаврський)
03 Гуманітарні науки
034 Культурологія
Культурологія
обов'язкова
українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «**Культура середньовічної України**» для здобувачів **першого (бакалаврського) рівня** вищої освіти галузі знань **03 Гуманітарні науки**, спеціальності **034 Культурологія**, освітньої програми «**Культурологія**».

Розробник: Гуцул В. М., к.і.н., доцент кафедри археології, етнології та культурології ФІМВ

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **археології, етнології та культурології**

протокол № 11 від «9» червня 2023 р.

Завідувач кафедри Надія КЕРЕЦМАН

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії Світлана МИШКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС –3,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105	2	2
Кількість модулів –2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	4	4
	Лекції:	
	32	12
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	0	0
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	53	89

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Культура середньовічної України**» є опанування слухачами упорядкованої системи актуальних знань про основні поняття і проблеми культурно-історичних процесів, що відбувалися в Україні IX - XV ст., орієнтація у різних сферах середньовічної української культури, знайомство з тогочасними культурним продуктами та базовими навичками їх аналізу та інтерпретації, а також із актуальними дослідженнями та дискусіями до них дотичними.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальних:

ЗК - 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК - 2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК - 3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Фахових:

ФК – 3 Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів;

ФК – 4 Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо).

ФК – 5 Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства.

ФК – 10 Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту використовуючи сучасні інформаційні, комунікативні засоби та візуальні технології.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Культура середньовічної України**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП): **ОК 6 «Історія України»**

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Культура середньовічної України**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	
ПРН - 1	Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.
ПРН - 3	Створювати логічно і структурно організовані тексти з питань культурології, відповідно до спеціалізації.
ПРН - 7	Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики.
ПРН - 10	Розпізнавати та класифікувати різні типи культурних продуктів, визначати їх якісні характеристики на основі комплексного аналізу.
ПРН - 16	Визначати, формулювати та аргументувати власну громадянську та професійну позицію щодо актуальних суспільних питань.

Очікувані результати навчання

ПРН - 1	Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію базуючись на матеріалах курсу.
---------	--

ПРН - 3	Створювати логічно і структурно організовані тексти дотичні проблематики культури середньовічної України
ПРН - 7	Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів в середньовічну добу, їх специфічні риси та характеристики української середньовічної культури.
ПРН - 10	Розпізнавати та класифікувати різні типи культурних продуктів, дотичних проблематики курсу визначати їх якісні характеристики на основі комплексного аналізу.
ПРН - 16	Визначати, формулювати та аргументувати власну громадянську та професійну позицію щодо актуальних питань культури середньовічної України.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю:

Поточний контроль – це оцінювання знань студента під час семінарських занять, самостійної роботи та активності студента на занятті.

Поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу дисципліни оцінюється за п'ятибальною шкалою. У кінці семестру виводиться середнє арифметичне усіх одержаних оцінок за відповіді та модуль. Одержаний результат переводиться у бали.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – іспиту.

Форма модульного контролю:

Модульний контроль (МК) проводиться два рази за семестр, відповідно до графіка навчального процесу.

Контрольні заходи модульного контролю з навчальної дисципліни проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Студент, який з поважної причини не зміг з'явитися на модульний контроль за дозволом декана може скласти пропущений модульний контроль з предмету.

Форма підсумкового семестрового контролю:

Система не передбачає обов'язкового семестрового екзамену для всіх студентів. Протягом навчального семестру студенти складають два модульні контролі під час тижнів, вільних від аудиторних занять, їх знання оцінюються у 100-бальній шкалі. Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з навчальної дисципліни не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються із виставленням їм державної семестрової оцінки

(«відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення. Студенти, які атестовані з оцінкою «незадовільно» зобов'язані скласти семестрові экзамени. Семестрові экзамени можуть також скласти студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на экзаменах здійснюється у 100-бальній шкалі.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4		40
19	19	10	10		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4...		
10	10	10	10		40

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	2	40	2	40
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)				
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні				
Письмове тестування при тематичному оцінюванні				
Презентація				
Реферат				
Есе		20		20
Модульна контрольна робота	1	40		40
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка “відмінно” ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка “добре” ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка “задовільно” ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих

завдань;

г) оцінка “незадовільно” ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %. Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Два теоретичні питання. Виконання завдання потребує повної аналітичної і змістовної відповіді, кожне питання оцінюється від 0 до 20 балів.

19-20 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу.

17-18 отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов'язкову літературу.

14 - 16 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки.

10 -13 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання.

5-9 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальнерозуміння проблеми.

0-4 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

Відповідно до «Положення про порядок та методичку проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який: - всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;

- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи;

оцінку «добре» (82-89 балів, В) заслуговує здобувач, який: - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально- програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; - має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; - під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який: - в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно

застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; - опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) заслуговує здобувач, який: 8 - знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; - виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; - ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована

програмою; - допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який: - володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер;

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка «незадовільно» (0-35 балів, F) – виставляється здобувачу, який: - володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; - допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА КУРСУ.

Поняття «українське середньовіччя» та «українська середньовічна культура». Територіальний та хронологічний вимір культури середньовічної України. Концепція «довгого середньовіччя» та Тренди, перспективи та особливості розвитку феномену. Академічна традиція досліджень культури середньовічної України. Рецепція феномену української середньовічної культури в сучасній Україні і світі. Академічні та суспільні дискусії навколо проблем культури середньовічної України.

ТЕМА 2. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

Дискусії навколо утворення давньоруської державності. Норманізм та антинорманізм у Домодерна держава та її різновиди. Патрімоніальна держава. Сеньоріальна держава. Концепція «трьох станів» і українське середньовічне суспільство. Політичний стан в українському середньовічному суспільстві. Законодавчі пам'ятки. Феномен документу у середньовічній Україні. Різновиди актового матеріалу. Кресьська унія та її наслідки. Ягеллонська монархія. Місце українських політичних еліт в державах Ягеллонів.

ТЕМА 3. ВОЄННА КУЛЬТУРА.

Воєнна справа давніх слов'ян. Воєнна присутність скандинавів на Русі у IX – X ст. Князівські дружини як військові колективи. Мілітарні технології, зброя, концепції, практики збройного насильства на Русі в IX – XVI ст. Монгольська експансія. Литовська експансія. Польська експансія. Воєнна культура Польсько – Литовської Русі в XIV – XVI ст. Рицарство-шляхта як

збройний суспільний стан. Поняття української мілітарної спільноти. Вартості, стереотипи мислення, воєнна етика української мілітарної спільноти.

ТЕМА 4. РЕЛІГІЙНА КУЛЬТУРА.

Дохристиянські вірування слов'ян. Християнізація Русі. Специфіка візантійського ортодоксального християнства на Русі – доктрина, ідеологія, світоглядна картина кліру та вірників. «Велика схизма» 1054 р. та її впливи на релігійне життя в середньовічній Україні. Католицька церква в Польсько-Литовській Русі.

ТЕМА 5 . ВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА.

Візуальні мистецтва в середньовічній Русі. Сакральні візуальні мистецтва. Світські мотиви візуальної культури українського середньовіччя. Жанри, теми, напрямки візуальної культури в Польсько-Литовській Русі. Проблема візантійських та західноєвропейських впливів. Осередки візуальної культури в середньовічній Україні. Радзивіллівський літопис. Іконографія битви під Оршею.

ТЕМА 6. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА КУЛЬТУРА.

Візантійська писемна культура в середньовічній Русі. Латинська писемна культура в середньовічній Русі. Руська писемна культура в середньовічній Україні – жанри, теми, пам'ятки. Традиція документу в середньовічній Україні. Сакральна та світська література середньовічної України. Проблема освіти та освітнього простору

ТЕМА 7. ПОВСЯКДЕННА КУЛЬТУРА.

Географічний та екологічний ареал розповсюдження української культури в середньовіччю та ранньомодерну добу. Часові та просторові виміри. Ритми життя. Демографія України в середньовіччю і ранньомодерну добу. Шлюб та родина в Україні середньовічної доби. Транспорт та мобільність в Україні середньовічної доби. Концепція здоров'я та медицина.

ТЕМА 8. МАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРА.

Їжа, гастрономія та виробництво харчу. Напої, традиції їх виробництва та споживання. Одежа. Знаряддя праці. Зброя. Житло та інтер'єр. Предмети культу.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
4 -й семестр						
Модуль 1						
ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА КУРСУ.	10	4				6
ТЕМА 2. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА.	14	4	4			6

ТЕМА 3. ВОСННА КУЛЬТУРА.	14	4	4			6
ТЕМА 4. РЕЛІГІЙНА КУЛЬТУРА.	13	2	4			7
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	53	16	12			25
Модуль 2						
ТЕМА 5 . ВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА.	15	4	4			7
ТЕМА 6. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА КУЛЬТУРА.	11	4				7
ТЕМА 7. ПОВСЯКДЕННА КУЛЬТУРА.	15	4	4			7
ТЕМА 8. МАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРА.	9	2				7
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	52	16	8			28
Разом за семестр	105	32	20			53

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	у тому числі					
	Усього	лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
4 -й семестр						
Модуль 1						
ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА КУРСУ.	13	2				11
ТЕМА 2. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА.	13	2				11
ТЕМА 3. ВОСННА КУЛЬТУРА.	13	2				11
ТЕМА 4. РЕЛІГІЙНА КУЛЬТУРА.	13		2			11
ТЕМА 5 . ВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА.	14	2				12
ТЕМА 6. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА КУЛЬТУРА.	13	2				11
ТЕМА 7. ПОВСЯКДЕННА КУЛЬТУРА.	13	2				11
ТЕМА 8. МАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРА.	13		2			11
Разом за семестр	105	12	4			89

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	ТЕМА 1. ІПАТІЄВСЬКИЙ ЛІТОПИС ЯК ПАМ'ЯТКА СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.	5	2
2	ТЕМА 2. РУСЬКА ПРАВДА ЯК ПАМ'ЯТКА СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ПРАВА ТА ДЖЕРЕЛО ДО КУЛЬТУРИ ПОВСЯКДЕННЯ УКРАЇНИ.	5	
3	ТЕМА 3. «БИТВА ПІД ОРШЕЮ» З НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ У ВАРШАВІ, ЯК ПАМ'ЯТКА БАТАЛЬНОГО ЖИВОРПИСУ..	5	2
4	ТЕМА 4. РИЦАРСЬКА КУЛЬТУРА СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ТА УКРАЇНИ.	5	
Разом		20	4

6.4. Завдання до самостійної роботи.

1. Давні слов'яни на території України: воєнна культура.
2. «Мечі вікінгів» у археологічних пам'ятках середньовічної Русі.
3. Війни Ягеллонів в XV ст.
4. Радзивілівський літопис як пам'ятка української середньовічної іконографії.
5. Українське середньовіччя в сучасній популярній культурі.

6.5. Питання для модульного і підсумкового семестрового контролю

1. Територіальний та хронологічний вимір культури середньовічної України.
2. Тренди, перспективи та особливості розвитку феномену.
3. Академічна традиція досліджень культури середньовічної України.
4. Рецепція феномену українського середньовіччя в сучасній Україні та світі.
5. Академічні та суспільні дискусії навколо проблем культури середньовічної України.
6. Дискусії навколо утворення давньоруської державності.
7. Домодерна держава та її різновиди.
8. Патрімоніальна держава.
9. Сеньоріальна держава.
10. Унія композитна, унія монархічна.
11. Три стани домодерного суспільства. «Ті, що моляться». «Ті, що воюють». «Ті, що працюють». Станова солідарність і станова етика.
12. Воєнний стан та поняття української мілітарної спільноти.
13. Духовний стан українського середньовічного суспільства.
14. «Третій стан» .
15. Воєнна справа давніх слов'ян.
16. Воєнна присутність скандинавів на Русі у IX – X ст.
17. Князівські дружини як військові колективи.
18. Мілітарні технології, зброя, концепції, практики збройного насильства на Русі в IX – XVI ст.
19. Монгольська експансія.
20. Литовська експансія.
21. Польська експансія.
22. Рицарство-шляхта як збройний суспільний стан.
23. Посполите рушення і наймане військо в державах Ягеллонів.
24. Козацтво як озброєна спільнота.
25. Дохристиянські вірування слов'ян.
26. Християнізація Русі.
27. Специфіка візантійського ортодоксального християнств на Русі – доктрина, ідеологія, світоглядна картина кліру та вірників.
28. Католицька церква в Польсько-Литовській Русі.
29. Протестантство та Реформація в Польсько-Литовській Русі.
30. Кревська унія та її наслідки.
31. Візуальні мистецтва в Давній та Середньовічній Русі.
32. Сакральні візуальні мистецтва.
33. Жанри, теми, напрямки візуальної культури в Польсько-Литовській Русі.
34. Осередки візуальної культури в середньовічній Україні.
35. Візантійська писемна культура в Середньовічній Русі.
36. Латинська писемна культура в середньовічній Русі.
37. Руська писемна культура в середньовічній Україні – жанри ,теми, пам'ятки.
38. Традиція документу в середньовічній Україні.

39. Законодавчі пам'ятки.
40. Різновиди актового матеріалу.
41. Сакральна та світська література середньовічної України.
42. Географічний та екологічний ареал розповсюдження української культури в середньовічну добу.
43. Часові та просторові виміри.
44. Ритми життя.
45. Демографія України в середньовічну добу.
46. Шлюб та родина в Україні середньовічної доби.
47. Транспорт та мобільність в Україні середньовічної доби.
48. Концепція здоров'я та медицина.
49. Їжа, гастрономія та виробництво харчу.
50. Напої, традиції їх виробництва та споживання.
51. Одежа.
52. Знаряддя праці.
53. Зброя та озброєність як категорії повсякдення.
54. Житло та інтер'єр.
55. Предмети культу.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА (у разі потреби)

Комп'ютер, проектор, екран.

Програмне забезпечення: Microsoft Office, Acrobat Reader, Google Meet

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Frost R. The Oxford History of Poland-Lithuania: Volume I: The Making of the Polish-Lithuanian Union, 1385-1569.- Oxford, 2015.
2. Hucul V. The Battle of Orsha - court propaganda or chivalric epic? / RІНА Journal 0093 / 3 July 2014. - https://www.academia.edu/7545005/The_Battle_of_Orsha_court_propaganda_or_chivalric_epic_RІНА_Journal_0093_3_July_2014
3. Plewczyński M. Wojny Jagiellonów z wschodnimi i południowymi sąsiadami Królestwa Polskiego w XV wieku. – Oświęcim, 2018.
4. Żygulski, Zdzisław jun. The Battle of Orsha. An explication of the arms, armour, costumes, accoutrements and other matters for consideration portrayed in the approximately contemporary painting of a battle fought in Byelorussia in 1514 - Art, Arms and Armour: an International Anthology. Vol. 1 / Ed. by Robert Held. Chiasso: Acquafresca Editrice, 1979. P. 108–143
5. Галицько- Волинський Літопис. Дослідження. Текст. Коментар. (ред. М. Котляр) – Київ, 2002.
6. Гваньїні А. Хроніка європейської Сарматії. – Київ, 2007.
7. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. – Київ, 2021.
8. Гуцул В. Іконографія харизми: образ князя Костянтина Острозького (1460-1530) в документальній баталістиці першої третини XVI ст. - Острозька давнина. Науковий збірник. – Остріг., 2014. – Вип. 3.
9. Іпатієвський літопис, *різні видання*.
10. Літопис руський (Іпатієвський літопис у перекладі Л. Махновця) – Київ, 1989.
11. Плохій С. Козацький міф. Історія і націтворення в епоху імперій. – Київ, 2015.
12. Повість минулих літ, *різні видання*.

13. Синиця Є. Перунові діти. Військова справа слов'ян на початку Середньовіччя. – Київ, 2012.
14. Черкас Б. Степовий щит Литви. Українське військо Гедиміновичів. – Київ, 2011.
15. Черкас Б. та ін. Золота доба українського лицарства. – Київ, 2018.
16. Хроніка Яна Длугоша, різні видання.
17. Яковенко Н. Нариси історії середньовічної та України. – Київ, 2004.
18. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. – Київ, 2008.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)